

היחידה הטקטית ללחימה בעימות המוגבל

הרעיון, תהליך הבחינה והניסויים¹

זה שנים רבות מתלבט צה"ל בסוגיה אם לבנות יחידות המותאמות לעימות המוגבל או להכשיר יחידות קיימות לעימות הזה. המאמר הזה מגיע למסקנה שלא זו בלבד שיש צורך ביחידות מיוחדות לסוג הלחימה הזה, אלא הן חייבות להיות גדודים עצמאיים, הנותנים לעצמם את מרבית השירותים שכיום מקבלים הגדודים הרגילים רק מהחטיבות ואף מהאוגדות

סא"ל בועז זלמנוביץ

ביהודה ושומרון. ההבדלים האלה נובעים מההבדלים בשטח, מהתנהגות האויב וגם מגישות המפקדים. כוחות מבצעים משימות שאינן ייעודם העיקרי ושלא על-פי ארגונם המקורי. מרבית יחידות צה"ל נבנו למלחמה גבוהת עצימות והתאמנו לכך, אף שעסקו בלחימה נגד התקוממות עממית ונגד טרור וגרילה לפחות מאז 1982. הכוחות שהוקמו במיוחד ללוחמה מהסוג הזה היו אגוז ודובדבן (וקודם לכן שמשון)³. בהמשך הוסבו גם גדודי החירמ"כ למשימות בט"ש⁴.

הפעילות ההתקפית חייבה ליצור צוותי קרב משולבים שעיקרם כוחות חי"ר בשילוב עם טנקים בסיוע הנדסה ומערכים ייחודיים אחרים

■ כוחות מבצעים בשטח משימות ללא שהוכשרו במידה הנדרשת לביצוע, אם כי הפער הזה הלך והצטמצם במשך הזמן, ככל שהכוחות צברו ניסיון רב יותר.

■ נדרש עיסוק משמעותי של מסגרת ממונה – חטמ"ר או חטיבה סדירה – בכל מבצע נקודתי של יחידה או של גדוד הן בשלב ההכנות ונוהל הקרב והן בליווי ובמתן סיוע במהלך המבצע. העיסוק בהכנות לקראת כל מבצע דורש לרוב קשב ואמצעים גדולים יותר משדורש המבצע עצמו.

■ המושג "סיוע קרוב" הולך ונדחק מהלקסיקון של צה"ל בשל המגבלות הרבות בהפעלתו בעימות מוגבל בכלל ובשטח בנוי בפרט. העדר הסיוע הקרוב בולט במיוחד על רקע יכולתו של צה"ל כיום לייצר אש מדויקת מהאוויר.

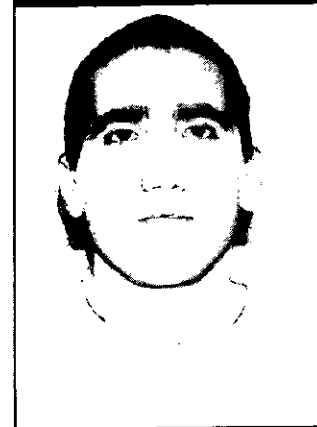
המענה שהוצע לפגמים האלה היה הקמת היחידה הטקטית ללחימה בעימות המוגבל (יט"ע). מטרת המאמר הזה היא להציג את הרעיון של היחידה הזאת ואת תהליכי הבחינה והניסוי של

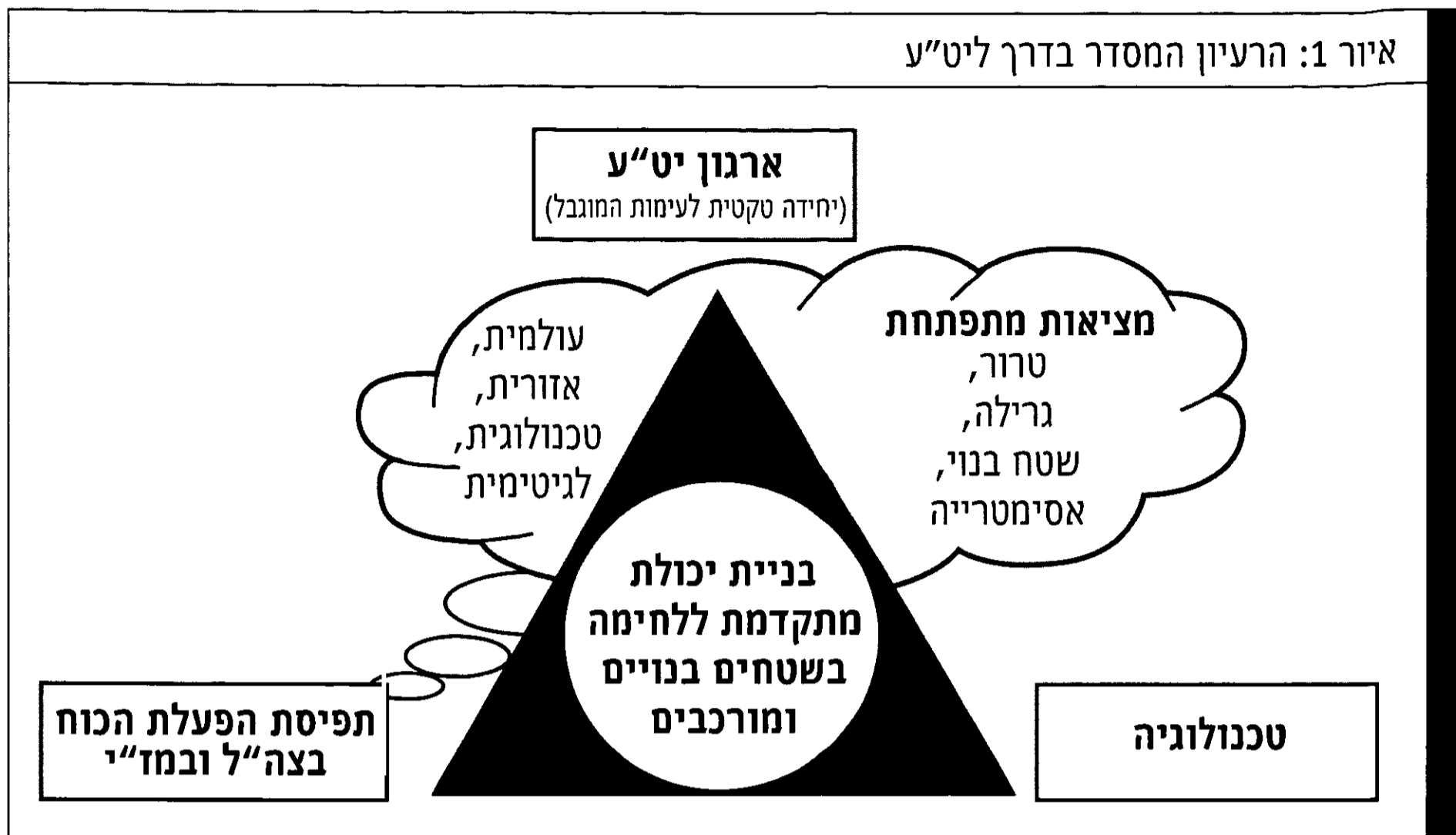
צה"ל הכין עצמו לעימות המזוין עם הפלסטינים שפרץ בספטמבר 2000. ההכנות כללו חשיבה ותכנונים שנעשו מראש, אימונים מרובים, הצטיידות באמצעי לחימה ובניית תשתיות². למרות זאת – בהתאם לטבע המלחמה – היה צורך לבצע לאחר פרוץ העימותים התאמות רבות ביחידות הלוחמות ובכל התחומים של בניין הכוח. כך, למשל, נדרשו יחידות השריון והתותחנים לבצע משימות של יחידות חיל רגלים, ובשל כך שונו מרכיבי ההכשרה של היחידות האלה, וניתנה עדיפות לרובאות על פני המקצועות החיליים. הפעילות ההתקפית – בעיקר פשיטות בשטח בנוי – הייתה ונותרה אחד המאמצים העיקריים של היחידות הלוחמות נגד הטרור והגרילה של הפלסטינים. הפעילות ההתקפית חייבה ליצור צוותי קרב משולבים שעיקרם – למרות הבדלים מסוימים בין הכוחות שפעלו ברצועת עזה לבין אלה שפועלים ביהודה ושומרון – כוחות חי"ר בשילוב עם טנקים בסיוע הנדסה ומערכים ייחודיים אחרים. במשך הזמן עמדו המפקדים על הסיבות שבגללן נפגעת יכולתן של האוגדות ושל החטיבות לבצע משימות התקפיות בנפח גבוה ובקצב מהיר:

■ חוסר בסד"כ אורגני לכל משימה. החוסר הזה גרם לכך שכוחות משנה חברו לכוח העיקרי המבצע – לרוב אחד מגדודי הסיור של חטיבות החי"ר ויחידת אגוז (אם כי לא רק הם) – בלוח זמנים קצר ובניגוד לעקרון האורגניות של הכוח וללא ההיכרות הנדרשת בין המפקדים והכוחות.

■ לחימה אפקטיבית בעימות המוגבל מחייבת התמחות מקצועית וגזרתית. ברור שקיימים הבדלים רבים בין התפיסה המבצעית של הכוחות שפעלו ברצועת עזה לתפיסה המבצעית של הכוחות שפועלים

רע"ן כשירות
במקחצ"ר

ניסיון רב בשנים האחרונות בפעילות מבצעית רצופה ומוצלחת ברצועת עזה, תוך שהוא מפתח ומשכלל את ביצועיו בהתאם להשתנות האתגרים. כתוצאה מהפעילות המבצעית הזאת נבנו, אורגנו והופעלו הפלוגות באופן השונה מהכתוב בספרים ובפקודות הארגון (פק"א). ייעודן העיקרי של פלוגות ההנדסה והנ"ט - כפי שמנוסח בפק"א ובתקן - אינו בא לידי ביטוי בסוג כזה של לחימה, ואילו ייעודה של פלוגת הסיור בא לידי ביטוי באופן חלקי בלבד. ניתן לומר שהגדס"ר הופעל בשנים האחרונות כיחידה טקטית בעימות המוגבל, אך חסרו לו המרכיבים שהם מהות היט"ע: הפיקוד על המשימה בכללותה

התפיסה במעבדת הקרב ובשטח. את הניסויים עשו מקחצ"ר ומחלקת אמל"ח במז"י בשיתוף עם גורמים רבים אחרים. במקביל לבעיות המבצעיות ולתהליכים בשטח שפורטו בפתיחת המאמר התחוללה התקדמות טכנולוגית משמעותית בכמה ערוצים - בעיקר בתחום השליטה והבקרה (שו"ב) הממוכנות ובתחום של איסוף המודיעין והחוזי. במילים אחרות: ההתקדמות הושגה במה שמכונה בעגה הצבאית C^4I (פיקוד, שליטה, קשר, מחשבים ומודיעין)⁵. שלושה וקטורים - תפיסה, ארגון ואמל"ח מתקדם - הובילו ליצירת הקונספט של יט"ע, כפי שמציג איור 1.

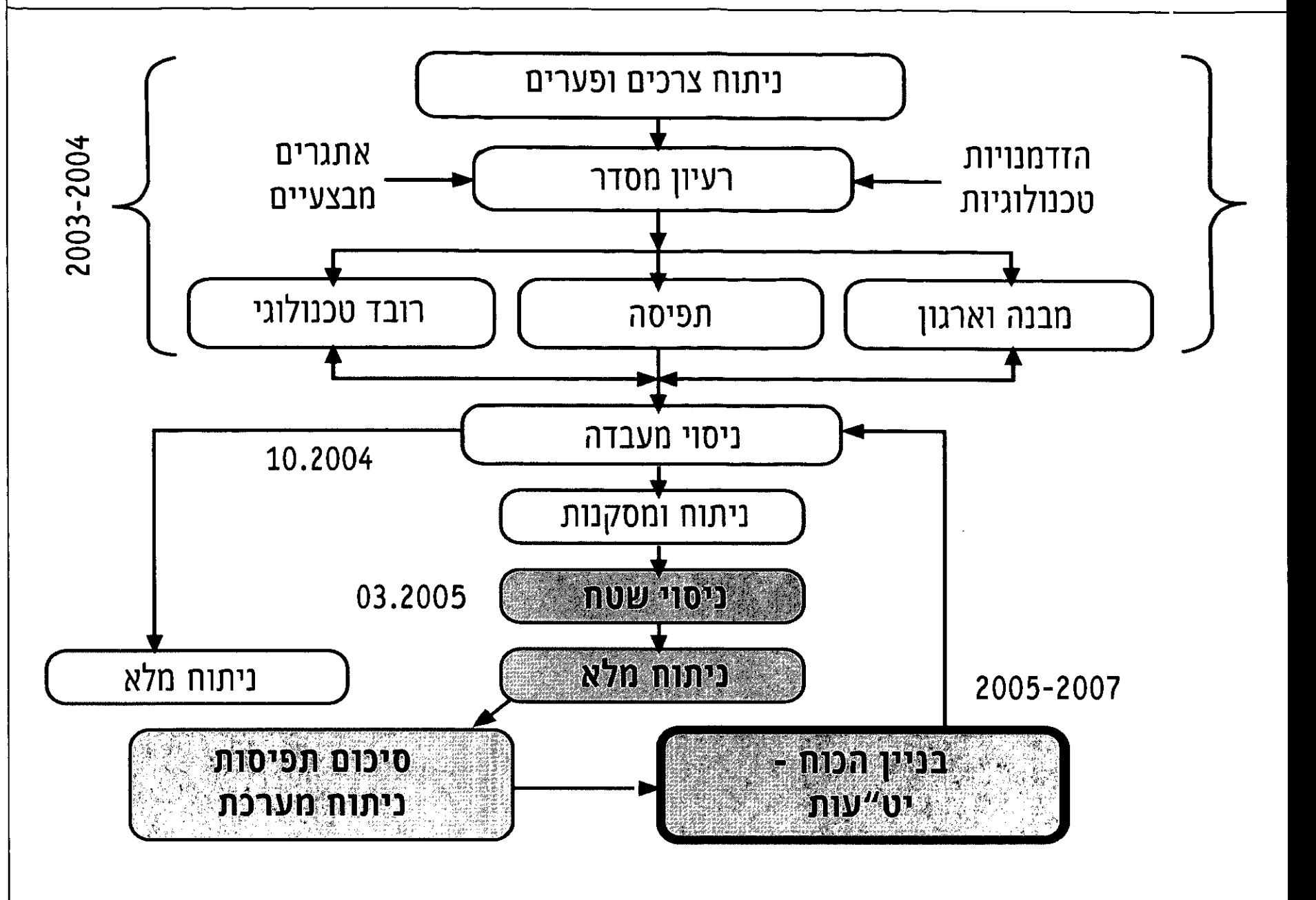
במקביל לבעיות המבצעיות ולתהליכים בשטח התחוללה התקדמות טכנולוגית משמעותית בכמה ערוצים - בעיקר בתחום השליטה והבקרה (שו"ב) הממוכנות ובתחום של איסוף המודיעין והחוזי

בזרוע היבשה נקבע שיש לקיים תהליך סדור לבחינת התפיסה - תהליך שיכלול נוסף על לימוד הלקחים המבצעיים ועבודת המטה הרגילה גם ניסויים מבוקרים. באוקטובר 2004 התקיים הניסוי הראשון, שהיה ניסוי סימולציה במעבדת קרב, ובמהלך מרס 2005 התקיים ניסוי ההמשך, שהיה ניסוי שטח. בניסוי השני נוסתה התפיסה, ונבחנו אמצעי לחימה חדשים. לתהליך כזה שבו בוחנים תפיסה, ארגון ואמצעי לחימה באמצעות ניסויים יש רק מעט תקדימים בצה"ל. במהלך התהליך הזה הופקו תובנות הנוגעות לנושא המרכזי שבגללו נערכו הניסויים - תפיסת ההפעלה של יט"ע ושילוב הטכנולוגיות החדשות בתוך היחידה הזאת - וכן הצטבר מידע הנוגע למתודה של תהליך הבחינה ולאופן שבו יש לערוך את הניסויים עצמם. כאמור, הקונספט של יט"ע נוצר כתוצאה משילוב של שלושה וקטורים: הצורך בארגון שונה של היחידות, הלקחים המבצעיים שהובילו לגיבוש התפיסות המבצעיות וההזדמנויות הטכנולוגיות. הווקטורים האלה אינם רק נעים במקביל, אלא הם גם משולבים ומשפיעים זה על זה, כפי שניתן לראות באיור מספר 2.

- בעיקר בתחומי המודיעין והאש - וגם מרכיב האורגניות ומרכיב השילוביות. בהקשר הזה ניתן להצביע על השוני בין ייעוד הגדס"ר לייעוד היט"ע ועל הדמיון שבין ייעוד היט"ע לזה של יחידת אגוז. יחידת אגוז הוקמה ללחימה נגד כוחות בלתי סדירים בלבנון, ובעימות הנוכחי הוסט ייעודה גם ללחימה נגד הטרור והגרילה של הפלסטינים. טבלה 1 משווה בין הייעודים של שלוש היחידות שהוזכרו לעיל: היט"ע הגדס"ר ויחידת אגוז. המענה המבצעי שהוצע - היט"ע - הוא יחידה מבצעית

את הניסוי ביצע גדוד הסיור (גדס"ר) של גבעתי, שצבר

איור 2: התהליך המתודולגי בדרך ליט"ע

ברצועת עזה וביהודה ושומרון. אולם היט"ע נבדלת מהיחידות הפועלות כיום בשטחים בשני תחומים עיקריים: הראשון הוא האורגניות. היט"ע מתוכננת להכיל באופן קבוע את מרבית המרכיבים הדרושים

בעלת יכולות מוגברות ואוטונומיות המבוססות על יכולות אורגניות, על יכולות ועל מסגרות "חברות-קבועות" וכן על היכולת להפעיל את המערכים המרחביים ולקבל מהם תמיכה. הדגש שהושם בבניין היחידה ולאחר מכן בבחינתה הוא שהיא

טבלה 1: השוואה בין ייעודי היחידות⁶

יט"ע	גדס"ר	"אגוד"
להיות יחידה טקטית ייעודית ועצמאית ללחימה התקפית נגד כוחות בלתי סדירים	להיות גוף תמרון וגוף איסוף קרבי ברמה של חטיבת החי"ר - גוף שיש לו יכולת מוגברת בתחום הסיור, התצפית והאש	להיות יחידת חי"ר ייעודית ללחימה נגד כוחות טרור, גרילה וקומנדו

לה כדי לבצע את משימותיה. אין זה עניין של מה בכך בגלל מבנה החטיבות בצה"ל, שהן תמיד חד-חיליות. כתוצאה מכך יש להקצות ליט"ע כוח שריון וכוח הנדסה לתקופה ארוכה, כדי שאלה יהיו הכוחות החבירים-הקבועים. כוחות אחרים יחברו לצורך המשימות בלבד, דוגמת מסוקים (סער או תקיפה) שיוקצו לה על-פי הצורך או כוחות תצפית השייכים לחטמ"ר. יכולת אורגנית המשפיעה במידה ניכרת על האפקטיביות המבצעית

תהיה שלמה מבחינה תפקודית ללחימה עצמאית ברמה הטקטית. בפועל דומה שתפיסת הפעולה והארגון של היחידה, הגם שנבעו מ"אילוצי החיים", מתממשים בפועל כבר היום - בעיקר בגדודי הסיור של חטיבות החי"ר. בניגוד למבנה המקורי של היחידות האלה, המותאם למלחמה בעצימות גבוהה, איפשרו היכולות האישיות של מפקדי היחידות ושל חייליהן וכן האימון והמיומנויות היחידתיות לפעול היטב בלחימה

צילום: משה שי

הפעילות ההתקפית - בעיקר פשיטות בשטח בנוי - הייתה ונותרה אחד המאמצים העיקריים של היחידות הלוחמות נגד הטרור והגרילה של הפלסטינים

היא יכולת הנייד. יכולת היחידה לנוע כולה במהירות ובאופן מוגן מגבירה את האפקטיביות עלידי הגברת קצב הפעולות והזמינות לביצוע המשימות. התחום השני - והעיקרי - שבו נבדלת היט"ע מהיחידות האחרות הפועלות בשטחים הוא שיתוף המידע וניהולו. התחום

מפקדת היט"ע שולטת על הכוחות הלוחמים בשטח, אוספת ומעבדת את המידע וסוגרת מעגלי תקיפה באמצעות המטה והעוזרים

הזה נחלק לשלושה מרכיבים עיקריים בהפעלת היט"ע:

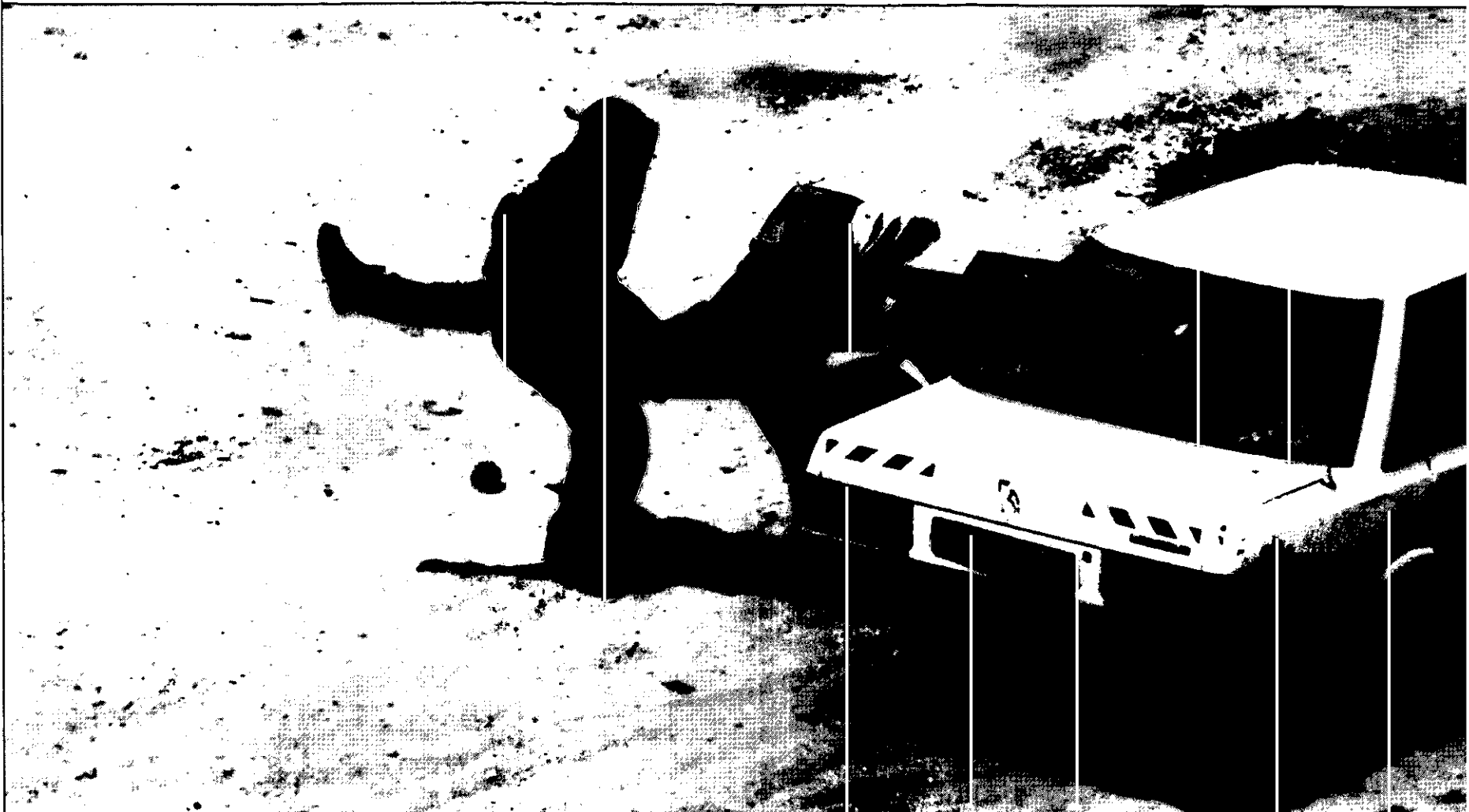
- **פיקוד ושליטה.** ביט"ע תפעל מפקדה מקצועית שתאפשר את יכולות הפו"ש והתכנון הנדרשות. נוסף על כך היא תהיה מצוידת במערכות שו"ב שייצרו קישוריות בתוך היחידה, עם הכוחות החבירים ועם כוחות אחרים שבגזרה.
- **מודיעין ואיסוף.** מעבר ליכולת האיסוף, המבוססת על הכוחות הלוחמים ועל תצפיות קרקע, תצויד היט"ע גם

ביכולת עצמאית לאסוף מידע באמצעות חוזי עילי (מיני מזל"ט) וקישוריות למערכי האיסוף והמודיעין השונים. נוסף על כך תהיה ליט"ע היכולת לעבד את המידע ולהפיצו לכוחות הלוחמים בזמן מבצעי (קרוב לזמן אמת).

- **יכולת לסגור מעגלי תקיפה בין אמצעי האיסוף לאמצעי תקיפה שונים ומגוונים.** מדובר באמצעי תקיפה שעד לאחרונה הופעלו ברמות גבוהות - מרמת הגדוד ואף החטיבה.

המשמעות של מתן יכולות איסוף ותקיפה כאלה ליט"ע, שהיא יחידה טקטית, הן שינוי במבנה של מפקדת היחידה וכן אישור בצורה שונה מזו הקיימת כיום בגדודי החי"ר ואף שונה מזו שבגדס"רים. כך, למשל, הקמ"ן הגדודי המצוי אינו מוכשר לקבל, לעבד ולהפיץ מידע ממקורות איסוף רבים בקצב מהיר ביותר. להערכת קצין מודיעין השדה הראשי, אם אנחנו רוצים שביט"ע תהיה יכולת מודיעינית המאפשרת לקלוט מידע רב, לעבדו ולהפיצו, אזי היא תזדקק לקמ"ן ותיק ולצידו עוזר וקצין איסוף. ראוי לציין שמינוי קצין איסוף ליחידה יהיה חידוש בדרג הטקטי. מש"קי המודיעין לא יוכלו למלא את התפקידים האלה, אלא יהיה צורך באנשי מקצוע, דוגמת מפענחים שהוכשרו במערך מודיעין השדה.

מפקדת היט"ע שולטת אפוא על הכוחות הלוחמים בשטח,

השאלה הראשונה שעלתה הייתה אם צריך להקים יחידות חדשות או להתאים יחידות קיימות ללחימה בעימות המוגבל

והארגונית של צה"ל מתגבש ונבחן בימים אלה הפתרון שלפיו יוקמו היחידות הטקטיות לעימות המוגבל על בסיס גדודי הסיור הקיימים בחטיבות החי"ר ועל בסיס יחידות מיוחדות נוספות שאיבדו את ייעודן העיקרי במהלך השינויים שחלו במתאר הייחוס של צה"ל.

המשמעויות של מתן יכולות איסוף ותקיפה ליט"ע, שהיא יחידה טקטית, הן שינוי במבנה של מפקדת היחידה וכן איזשה בצורה שונה מזו הקיימת כיום בגדודי החי"ר ואף שונה מזו שבגדס"רים

■ השאלה השנייה, ואולי הקריטית ביותר במסגרת הדיון על היט"ע, היא האם גדוד יכול להפוך למה שהו אחר. היט"ע אין משמעותה התעצמות הכוח הלוחם של הגדוד בלבד, אלא מהפך של ממש. עיקר משמעותה, כפי שהוצגה, ביכולת ליצור שלמות ביצועית באמצעות ריכוז המידע והאש במפקדת היחידה והיכולת לשלוט ולפקד על הכוחות הלוחמים. בניסויים נמצא כי כמות המידע ואיכות המידע שהיו בנמצא או שניתן היה להשיג במפקדת היחידה או בחפ"ק מאפשרות פעילות יעילה מאוד במרחב הפעולה.

אוספת ומעבדת את המידע וסוגרת מעגלי תקיפה באמצעות המטה והעוזרים. אמצעי לחימה מתקדמים יאפשרו לקצר את תהליכי קבלת ההחלטות בכל הדרגים. בשטח יפעלו צוותי הקרב המשולבים (צק"מים)¹⁰ שיילחמו בקרב המגע ויהיו בקשר עין עם האויב. מבנה הצק"ם ופרופיל מפקדיו צריכים גם הם להיות שונים מאלה של פלוגה רגילה.

במהלך תהליך הבחינה והניסויים נשאלו שאלות רבות בחתכים שונים ובתחומים מגוונים. להלן יוצגו שלוש מהן.

■ השאלה הראשונה שעלתה – אף לפני שהחל התהליך – הייתה אם צריך להקים יחידות חדשות או להתאים יחידות קיימות ללחימה בעימות המוגבל. על תהליך בניין הכוח לעימות המוגבל או התאמת כוח קיים לעימות מהסוג הזה כתב בהרחבה תא"ל יעקב זיגדון. לטענתו, יש להקים כוחות בעלי יכולת ליבה. זיגדון אינו מפרט מהן יכולות הליבה ורק מדגיש את הצורך בחיילים בקבע ביחידות מהסוג הזה.¹¹ בספרו על מבצעים נמוכי עצימות מציע פרנק קיטסון¹² להתאים או להקים יחידות שייעודן הוא לוחמה נגד כוחות בלתי סדירים ולתת דגשים אחרים בארגון הפנימי שלהן, דוגמת חיזוק גוף המודיעין ובניית חלק מהגופים הלוחמים בצורת תאים (cells) כדי שיוכלו לפעול במתודות ייחודיות.¹³ אחרים, כמו טיילון, מצביעים על היתרונות המובהקים של יחידות מיוחדות בלחימה בעימות המוגבל:¹⁴ הן בעלות גמישות מחשבתית וארגונית המאפשרת להם לבצע במהירות את ההתאמות הנדרשות נוכח השינויים המהירים שחלים אצל האויב. במציאות התקציבית

במקביל עולה השאלה הבאה: האם לא עדיף שביט"ע תטפל החטיבה המרחבית או החטיבה-האם בשעה שמפקדת היחידה אמורה להיות בשטח? במילים אחרות: האם השלמות הביצועית אינה דרישה גדולה מדי בעבור יחידה טקטית בסדר גודל של גדוד, והאם היא צריכה להישמר בדרג החטיבתית, כפי שמבוצע כיום? דומה כי רעיון היט"ע הוא יגמ"ן - יעד גדול, מפחיד ונועז,¹⁵ שכן הוא שינוי של תפיסה במבנה ובהפעלה של הכוח בצה"ל.

השאלה האחרונה נוגעת לתרבות הפיקודית. הסוגיה הזאת נידונה רבות מכיוון שהיט"ע היא - מחד - יחידה שהפיקוד עליה נוטה להיות בעל מאפייני פו"ש הדומים לפיקוד מערכת מרוחק, ומאידך היא קטנה ואינטימית די הצורך כדי שיראו בה יחידה טקטית, הדורשת פיקוד לפנים לצורך פתרון מצבי משבר, הנעת הכוחות וקניית הזכות לפקד באמצעות דוגמה אישית. ההתלבטות נובעת מן הסתירה שבין הקודקודים שעליהם נשענת תפיסת המנהיגות, שכן

המאפיין העיקרי של הפעילות הנדרשת מהיט"ע הוא פעולה התקפית במגוון חתימות בצורה מהירה ויעילה תוך מגע והתחככות מזעריים עם גורמים עוינים

השאיפה לידע הרב ביותר לא נענית בעת הלחימה בשטח בראש הכוח. הדמיון לפיקוד העוצבתי ואולי אף המערכת בולט בתחום של האיסוף ושל יצירת תמונת המצב, המתבססים על אמצעי חושי רבים ופחות על דיווחי מפקדים מהשטח כפי שמקובל ביחידה טקטית רגילה. שולחן האג"ם המרכזי הוא המקום שבו מביא המפקד בחשבון - בעזרת המטה - את גורמי האיסוף, האש והתמרון. תמונת כוחותינו המלאה ביותר, דיווחי החושי בזמן אמת, כולל סינון ועיבוד בשולחן המודיעין והיכולת להפעיל אש מנגד, מתנקזים אל שולחן האג"ם והמפקד.¹⁶ הניסוי לימד כי תמונת המצב הטובה ביותר וההחלטות האיכותיות ביותר בעבור הכוחות המתמרנים התקבלו בשולחן המרכזי במפקדת היט"ע, ומכאן שבהקשר השליטה זהו מקומו של המפקד לכל אורך הקרב ובמיוחד - כך נראה - במצבי משבר שבהם נדרש ידע רב ומידי. מנגד, בהקשר של הפיקוד ומכיוון שמדובר ביחידה טקטית, לא ניתן להתעלם מהנורמה המקובלת בצה"ל, שכלל המפקדים מתעקשים, ובצדק, על שימורה - נורמת הדוגמה האישית של הפיקוד לפנים על כל המשתמע מכך בנוגע לאובדן השליטה של המפקד בתמונת הקרב. הצעה אחרת היא להפריד בין הפיקוד והשליטה ובכך לאפשר למפקד להיות בשטח עם הכוחות ולפקד משם ולהשאיר את השליטה למנהל הלחימה בשולחן האחורי.¹⁷ בעתיד ייתכן ששיפורים טכנולוגיים יאפשרו למפקד היחידה לשלוט בקרב תוך כדי פיקוד בראש הכוח. בשלב הזה תמשיך הדילמה שתוארה

לעיל לעמוד בפני המפקדים בכלל ובפני מפקדים ביחידות מסוג היט"ע בפרט.

סיכום

המאפיין העיקרי של הפעילות הנדרשת מהיט"ע הוא פעולה התקפית במגוון חתימות בצורה מהירה ויעילה תוך מגע והתחככות מזעריים עם גורמים עוינים. בפעילות הזאת משיגה היחידה שלמות ביצועית, כלומר גם מפקדת ושולטת וגם מבצעת. אחת המשמעויות המעשיות הנגזרת מכך היא העצמת יכולת הפיקוד והשליטה של הגופים המבצעים ובניית יכולות תכנון ושליטה רחבות למפקדת היחידה. הגדרת היט"ע כגוף אחד האמור לפעול בשטח הבנוי או הסבוך מובילה לחיבור היחידה למרחב פיזי מוגדר (תאי שטח). החיבור הזה יביא לבנייתן של יט"עות מסוגים שונים. המשמעות העיקרית של האמירה הזאת היא קביעת היכולות של היט"ע בהתאם למרחב הפעולה המתוכנן לה. מדובר ביכולת הניוד, יכולת ההיטמעות וההסוואה, יכולת התצפית ועוד. אף שהניסויים בוצעו בעימות מוגבל במרחב בנוי, הרי בניית היט"ע צריכה ועשויה לשרת את החטיבות גם במתארי לחימה נוספים הנגזרים מתרחישי הייחוס השונים של צה"ל כיום ובעתיד.

הערות

1. במאמר נעשה שימוש במסמכים שכתבו גורמים רבים, ומשולבות בו תובנות של רבים מהשותפים לתהליך. הרשימה ארוכה מכפי שאוכל להודות לכולם בפירוט. האחריות על תוכן המאמר ועל הטעויות, אם נפלו, היא שלי בלבד.
2. יגאל אייל, "מ"ברזל לוחט" ל"גאות ושפל", הוצאת פו"ם, אפריל 2004. האם התאימו ההכנות והאם הושלמו? ראו: יעקב זיגדון, "לא הופתענו אך נדהמנו - האם היינו מוכנים ל'גאות ושפל'?", **עיונים בתורת הקרב בעימות המוגבל - הכנס השנתי הראשון של המכון לחקר הסביבה הטקטית**, פו"ם, נובמבר 2003, עמ' 444-452.
3. בעז זלמנוביץ, הקמת כוחות מיוחדים בלוחמה נמוכת עצימות, **מערכות** 369, פברואר 2000, עמ' 25-32.
4. בעז זלמנוביץ, "גדודי החירמ"כ - מאיפה ולאן?" **מח"ץ** 6, יוני 2001, עמ' 6-7.
5. **לוחמת מידע - יסודות התפיסה**, יוני 2005, מסמך פנימי בצה"ל.
6. **יחידה טקטית ללחימה בעימות המוגבל - תפיסת הפעלה**, אוקטובר 2004, מסמך פנימי בצה"ל.
7. מסמך פנימי בצה"ל.
8. מסמך פנימי בצה"ל.
9. המונח "חביר-קבוע" מצביע על כוח שמבחינה ארגונית אינו שייך ליחידה המרכזית בצוות הקרב, אך חובר אליה ופועל איתה לאורך זמן.
10. צוות קרב משולב מקביל לפלוגה אבל בעל יכולות מוגברות.
11. יעקב זיגדון, **עיונים בתורת בניין הכוח הצבאי**, פו"ם, 2004, עמ' 239-257.
12. Frank Kitson, **Low Intensity Operations**, Faber & Faber, London, 1971.
13. **שם**, עמ' 182 ואילך. ראו גם את השרטוט בעמ' 195.
14. J. Paul de B. Taillon, **The Evolution of Special Forces in Counter-Terrorism: The British and American Experiences**, London, 2001; ראו גם קרן הלרמן, "מה מיוחד ביחידות מיוחדות", **בין הזירות** 3, ינואר 2005, עמ' 26-28.
15. לקוח מתוך ג'יימס קולינס וג'רי פוראס, **לנצח נבנו**, פקר, 1997, עמ' 101 ואילך.
16. זהו רעיון הדומה לרעיון הדסק - "השולחן האחורי". ראו חיים אסא וידידה יערי, **לוחמה מבחרת - המלחמה במאה ה-21**, ידיעות אחרונות, תל-אביב, 2005, עמ' 76-77.
17. אמיר ברעם, מסמך פנימי בצה"ל.

